

Bakalářská práce

RIZIKO ZVYŠOVÁNÍ AGRESIVITY DĚTÍ A PROBLEMATIKA DESPORTIZACE BOJOVÝCH SPORTŮ A BOJOVÝCH UMĚNÍ

Studijní program:

B7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Pedagogika volného času

Autor práce:

Kyle Goss

Vedoucí práce:

Mgr. et Mgr. Alena Čechová

Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

RIZIKO ZVYŠOVÁNÍ AGRESIVITY DĚTÍ A PROBLEMATIKA DESPORTIZACE BOJOVÝCH SPORTŮ A BOJOVÝCH UMĚNÍ

Jméno a příjmení:

Kyle Goss

Osobní číslo:

P20000398

Studijní program:

B7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Pedagogika volného času

Zadávající katedra:

Katedra pedagogiky a psychologie

Akademický rok:

2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl: Zjištění rizik desportizace bojových sportů a jejich dopad na zvýšení míry agrese a projevy sociálně patologických jevů.

Metody: dotazník: Buss and Durkee Hostility Inventory, kvalitativní rozhovory, ohnisková skupina (FG)

Zásady pro vypracování: Pravidelná konzultace s vedoucí práce. Respondenti dotazníku a dobrovolníci k rozhovoru. Debata v rámci ohniskové skupiny. Četba odborné literatury.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

Čeština

Seznam odborné literatury:

- Bohutínský, V., 2015. *Vliv úpolových sportů na agresi u dětí a mládeže*. [online] Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/n3ou2/Bakalarska_prace_Bohutinsky.pdf
- Čermák, I., 1999. *Lidská agrese a její souvislost*. Žďár na Sázavou: Fakta
- Edelsberger, L. 2000. *Defektologický slovník*. Praha: Nakladatelství HaH.
- Fischer, S., a Jiří Š., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-247-5046-0.
- Garcia, R., S., a Malcolm, D., 2010. *Decivilizing, civilizing or informalizing? The international development of Mixed martial arts*. *Sociology of sport*, 45(1), 39-58.
- Harwood, A., a kol., 2017 *Reducing aggression with martial arts: A meta-analysis of child and youth studies*, *Aggression and Violent Behavior*. Science direct [online]. 2017, **34**, 96 – 101)cit. 2021-12-08). ISSN 1359-1789.
- Jedlička, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.
- Lamarre, B.W., a Nosanchuk, T.A. 1999. *Judo – the gentle way: A replication of studies on martial arts and aggression*. *Perceptual and Motor Skills* 88, 992-996.
- Martínek, P., Z., 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Pávková, J., 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.
- Reguli, Z. 2005. *Úpolové sporty Distanční studijní text*. Brno: MU FspS.
- Van Bottenburg, M., Heilbron, J. 2006. *De-sportization of fighting contests. The origins and dynamics of no holds barred events and the theory of sportization*. *Sociology of sport*, 41(3), 259-282.
- Vertonghen, J., a M., *Theeboom. The social-psychological outcomes of martial arts practise among youth: A review*. *Journal of Sports Science and Medicine* [online]. 2010, 9(528-537), 10 cit. 2021-12-08. dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3761807/pdf/jssm-09-528.pdf>

Vedoucí práce:

Mgr. et Mgr. Alena Čechová

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

29. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání:

26. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Anotace

V této bakalářské práci se zaměřujeme na míru agrese jedinců účastnících se bojových sportů a bojových umění. Důležité termíny v práci definujeme a rozlišujeme. V práci se primárně zaměřujeme na vlivy Aikida a Judo na jedince. Bojová umění a bojové sporty jsou postavené na stejném základu, ale jejich charakteristika je rozdílná. V práci přiblížíme rozdíl mezi bojovým uměním a bojovým sportem. Představíme poměrně neznámé pojmy „**sportizace**“ a „**desportizace**“, kterými se česká odborná literatura zatím příliš nezabývá. Samotné vymezení pojmů a vysvětlení jejich rozdílů bude přínosem bakalářské práce.

V práci ověřujeme předpoklad, že „**desportizace**“ bojových soutěží a bojových umění prohlubuje agresivitu jedince, což může mít negativní dopady v oblasti sociálně patologických jevů. Tento způsob trávení volného času pak nemusí přispívat ke kvalitnímu rozvoji jednotlivce ani společnosti. Náš předpoklad ověříme pomocí dotazníku BPAQ (Buss and Perry Aggression Questionnaire), který poměří agresivitu jedinců ve čtyřech škálách, fyzické agresivitu, verbální agresivitu, hostilitě a hněvu. Respondenti dotazníku tvořili dvě rozdílné skupiny. Každá skupina pravidelně docházela v rámci svého volného času na pravidelný trénink bojového umění nebo bojového sportu. Tyto dvě skupiny budou porovnávány mezi sebou. Porovnání těchto dvou skupin nám umožní nahlédnout do problematiky „desportizace“ v rámci bojových sportů a porovnat, zda tento trend má vliv na míru agrese.

Na obě uvedená témata – bojové sporty i agresivitu, se budeme dívat optikou pedagogiky volného času. Propojíme zmíněná zjištění a provedeme analýzu možných dopadů v oblasti prevence sociálně-patologických jevů souvisejících s agresivitou.

Klíčová slova

Agrese, agresivita, BPAQ, Aikido, Judo, dotazník agresivity, bojová umění, úpolové sport

Annotation

In this bachelor thesis, we focus on the level of aggression of individuals participating in combat sports and martial arts. We define and distinguish important terms in the thesis. In this thesis, we primarily focus on the effects of Aikido and Judo on individuals. Martial arts and martial sports are built on the same foundation, but their characteristics are different. In this paper, we will bring the difference between martial arts and combat sports to the reader. We will introduce the relatively unfamiliar terms "sportization" and "desportization", which are not yet much dealt with in the Czech literature; thus, the definition of the terms and the explanation of their difference will itself be a contribution of the bachelor thesis.

In the thesis, we verify the assumption that the "desportization" of martial competitions and martial arts, deepens the aggressiveness of the individual, which may have negative consequences in the field of socially pathological phenomena, and this way of spending leisure time may not contribute to the quality development of the individual or society. We test our hypothesis using the Buss and Perry Aggression Questionnaire (BPAQ), which measures individuals' aggression on four scales, physical aggression, verbal aggression, hostility, and anger. Respondents to the questionnaire were from two different groups, each group attending regular martial arts or combat sports training as part of their leisure time. These two groups will be compared with each other. Comparing these two groups will allow us to gain insight into the issue of "desportization" within martial arts and compare whether this trend affects aggression rates.

We will look at both of these topics, combat sports and aggression, through the lens of leisure pedagogy. We will link the above findings and analyze the possible implications for the prevention of social pathologies related to aggression.

Keywords

Aggression, BPAQ, Aikido, Judo, Aggression questionnaire, combat sports, Martial arts

Obsah

Anotace	2
Klíčová slova	2
Annotation.....	3
Keywords	3
Obsah	4
Seznám tabulek	5
Seznam grafů	6
Poděkování.....	7
Úvod.....	0
1. Vymezení základních pojmů.....	1
1.1. Agresivita	1
1.1.1. Druhy agresivity.....	2
1.2. Agrese.....	3
1.2.1. Dělení agrese.....	3
2. Sociálně patologické jevy	5
2.1. Příčiny agrese a násilí	5
2.2. Vymezení agresivity a násilí dle sociální patologie	7
3. Bojové umění a bojové sporty	8
3.1. Judo	9

3.2. Aikido.....	11
4. Sportizace a desportizace	13
4.1. Sportizace	13
4.2. Desportizace	15
5. Praktická část	18
5.1. Popis respondentů	18
5.2. Použitá výzkumná metoda	19
6. Výsledky kvalitativního výzkumu	21
7. Diskuze	27
8. Závěr	31
9. Bibliografie	33
10. Seznam tabulek	35

Seznám tabulek

Tabulka 1. Škály dotazníku BPAQ.....	20
Tabulka 2. Celkové skóre jednotlivých škál agrese.....	21
Tabulka 3 Naměřené hodnoty fyzické agresivity resp.....	35
Tabulka 4 Naměřené hodnoty hostility.....	37
Tabulka 5 Naměřené hodnoty hněvu respondentů.....	38

Seznam grafů

Graf 1. Znázornění naměřených hodnot škály fyzické agresivity.	22
Graf 3. Naměřené hodnoty hostility.....	24
Graf 4. Naměřené hodnoty verbální agresivity	25

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi pomohli s dokončením této bakalářské práce. Za cenné rady, podporu a ochotu věnovat svůj čas jim patří velké díky. Nejprve bych rád poděkoval vedoucímu mé práce Mgr. Aleně Čechové za její odborné vedení a trpělivost a neustálou podporu v průběhu psaní práce. Díky Vašemu vedení jsem získal cenné zkušenosti, které mi budou prospěšné v budoucí kariéře.

Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za podporu, povzbuzení a trpělivost při mém studiu. Bez Vaší podpory bych tuto práci nebyl schopen dokončit. Poděkování patří i všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a odpověděli na otázky mého výzkumu. Bez jejich ochoty by nebyla realizace této práce možná. Nakonec bych chtěl vyjádřit vděčnost svým profesorům a ostatním pedagogům, kteří mě doprovázeli celým studiem.

Úvod

Bojová umění lze obecně popsat v kontroverzních termínech. Běžná percepce hodnot zapojení do bojových umění je smíšená. Tato percepce je obecně založeno z velké části na vjemech získaných prostřednictvím médií. Můžeme konstatovat, že média zkreslují obraz bojových umění pro (komerčně) zábavní účely. Tato zkreslená realita může ovlivňovat vnímání dopadů bojových sportů a bojových uměních na jedince.

Dualita ve vnímání dopadů bojových umění je možná patrnější v případě mládeže. Na jedné straně zapojení do bojových umění věří, že poskytuje pozitivní příležitosti k učení mládeže obecně, stejně jako s určitým cílem. Například studie mezi členskými zeměmi Evropské asociace tělesné výchovy (EUPEA) uvádí, že ve většině zemí jsou bojová umění zavedena do hodiny tělesné výchovy na střední škole, protože věří, že zapojení do bojových umění může poskytnout pozitivní vzdělávací příležitosti studentům. Na druhé straně vztah mezi některými uměními a dospívajícími považují jiní za problematické kvůli předpokládanému vztahu s negativními socializačními procesy, jako příklad využijme box. Několik autorů se přimlouval za zákaz tohoto sportu pro mládež do 16 let na základě etických, filozofických a medických důsledků, Pearn (1998) citoval, „*v současné společnosti není místo pro mládežnický sport, jehož hlavním cílem je způsobit soupeři akutní poškození mozku*” (s. 311). Tato perspektiva se stává viditelnější v tzv. desportizace v rámci bojových umění, mladí účastníci se stále víc věnují tvrdším bojovým uměním (např. thajský box, MMA apod.) (Vertonghen a Theeboom 2010).

1. Vymezení základních pojmů

Agrese a agresivita jsou neblahé jevy, které přitahují velkou pozornost a obavy odborníků i veřejnosti. Rostoucí zájem o tyto jevy je způsoben nárůstem násilí v moderní civilizované společnosti. Jedlička (2018) popisuje agresivitu jako součást přirozeného výběru ras a někdy je považována za vrozenou formu adaptace na prostředí. Vysvětluje agresivitu jako problém, který se nás všech citlivě dotýká. Mnoho lidí ji popisuje jako chování, které neodpovídá přijatým společenským normám. Lze ji také vnímat jako hledání potěšení prostřednictvím ubližování druhým, které může být zdrojem patologického potěšení a uspokojení (Jedlička et al. 2018).

1.1. Agresivita

V odborném literatuře je agresivita popsána několika způsoby, například Martínek (2015) definuje agresivitu takto: *Agresivita (z lat. Aggressivus) - útočnost, postoje nebo vnitřní pohotovost k agresi. V širším slova smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem.*

Agresivita je do jisté míry osobnostní rys. V nejširším slova smyslu ji lze definovat jako sklon k agresivnímu chování. Každý jedinec je vybaven určitou mírou agresivity, jinak by neměl šanci ve společnosti přežít. Talentovaný člověk s vysokou agresivitou má tendenci se v různých situacích chovat agresivně, se svou agresivitou se potýká, protože dominuje jeho životu a způsobuje vážné komplikace v mezilidské komunikaci. Takový jedinec impulzivně reaguje i na podněty, které by jiný člověk přešel bez povšimnutí nebo by se jim například vysmál. Lidé s vysokou impulzivitou mají také větší tendenci být zraňující, vztahovační a často je problém s nimi komunikovat. Často trpí tím, že se od nich okolí stahuje, považuje je za nebezpečné, nesmlouvavé. Naopak člověk s nízkou agresivitou je obvykle schopen kompromisu, domluvy a smíření ve stresových situacích a je svým okolím považován za diplomatického, společenského jedince (Martínek, 2015).

V určitých případech můžeme hovořit i o pozitivní funkci agrese. Vnější okolnosti nás často nutí používat agresivitu ve svém chování, např. v osobním nebo pracovním životě v situaci, kdy ji

jedinec použije v zájmu zachování své fyzické či psychické integrity. Pokud je tato agrese přijatelná, může posílit autoritu, sebevědomí a mít vnitřně pozitivní účinek. Někteří lidé vnímají agresi jako chování, které není v souladu se schvalovanými sociálními pravidly dané společnosti. Agrese může být definovaná i jako vyhledávání záliby v ubližování jiným lidem; stává se pro jedince potěšením, uvolněním, legrací – pak mluvíme o zhoubné (maligní) agresi, popř. instrumentální žádoucí agresi.

1.1.1. Druhy agresivity

Agresivita je komplexní jev, který může mít různé formy a příčiny. Její vztah k motivaci a aktuálním podnětům a potřebám je klíčovým faktorem pro její hodnocení z hlediska nebezpečnosti. Proto je důležité rozlišovat mezi různými druhy agresivity. Podle Škody a Fischera (2014) lze agresivitu rozdělit do tří forem. První z nich je zlostná agresivita, která je reaktivní formou agresivního chování a vyjadřuje se jako projev nevole. Toto chování je málo zaměřené na cíle, tudíž se jedná spíše o impulzivní výraz afektu s minimální nebezpečností. Další formou agresivity je odplata, která může být též reaktivní. Jde o společensky nebezpečné chování, například projevy nenávisti a zášti nebo cílené způsobování bolesti, která přináší vnitřní uspokojení. V tomto případě se jedná o agresivitu spojenou s touhou po ublížení a vzniku bolesti. Agresivita instrumentální je dalším typem agresivity, která slouží jako prostředek k dosažení cíle. V tomto případě se jedná o úmyslné použití agresivního chování k dosažení určitého cíle, který může být například ochrana sebe sama nebo ochrana blízkých. Je důležité si uvědomit, že reaktivní agresivita nemusí být vždy hodnocena jako sociálně patologický jev. Někdy se jedná o případy, které mají zabránit poškození a nebezpečí. Avšak pokud je agresivita spojena s nenávistí a touhou po ublížení a vzniku bolesti, může být považována za sociálně patologickou. Poslední formou agresivity je spontánní agresivita, která se projevuje bez zjevné příčiny. Stupeň reaktivity a aktivity při tomto typu chování nebyl spolehlivě prozkoumán. V některých případech se mohou objevit i abnormální a patologické potřeby jako například sadismus. V každém případě je důležité rozlišovat mezi různými formami agresivity a zvážit jejich motivaci a důsledky před jejich hodnocením.

1.2. Agrese

Opět definice agrese je široce popsána a debatována v odborné literatuře. Podobně jako agresivita ji různí autoři popisují a vysvětlují jinak. V rámci této práce se zaměřujeme na agresi u dětí, proto jsme agresi definovali dle Martínka (2009), který ve své knize, *Agresivita a kriminalita školní mládeže* definuje takto: *Agrese (z lat. Aggressio – výpad, útok – jednání, jimž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství s útočností s výrazným záměrem ublížit* (Martínek 2009).

Na otázku, co je agrese, lze odpovědět zcela jednoznačně – je to projev agresivity v chování jedinců. Toto je nejjednodušší definice, ale je velmi běžná. Obecně agrese zahrnuje širokou škálu projevů. Lze na ni pohlížet jako na násilné porušování práv druhých nebo práva jednotlivce rozhodnout se, jak bude myslet a jednat. Smyslem aktu agrese je podle Čermáka (1999) ublížit člověku nebo si ho podmanit. Kromě fyzické agrese se může jednat i o psychickou či emocionální újmu, jako je zastrašování, ponižování, vyhrožování atp. (Čermák 1999 v Martínek 2009).

Někteří lidé vnímají agresi jako chování, které není v souladu se schvalovanými sociálními pravidly dané společnosti. Agrese může být definována i jako vyhledávání záliby v ubližování jiným lidem; stává se pro jedince potěšením, uvolněním, legrací, o takové agresi mluvíme jako zhoubné (maligní) agresi nebo instrumentální žádoucí agresi. O funkci agrese můžeme hovořit i pozitivně, např. k zachování fyzické či psychické integrity jednotlivce. Takovéto agresi říkáme asertivita, což znamená že člověk dokáže trvat na svých názorech a prosazovat svoje práva v rámci existujících zákonů. Toto chování směřuje k tomu, aby ostatní připustili, že jedinec má právo rozhodnout, jak bude muset a jednat (Martínek, 2009).

1.2.1. Dělení agrese

Agrese je široce diskutovaný a popisovaný pojem v odborné literatuře. Existuje mnoho definic a vysvětlení, které se liší podle různých autorů. Tento text se zaměřuje na definici agrese u dětí dle Martínka (2009), který ji popisuje jako jednání, kterým se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství s útočností s výrazným záměrem ublížit. Agrese může být fyzická i psychická, a může zahrnovat širokou škálu projevů, jako je zastrašování, ponižování a vyhrožování.

Existují různé způsoby dělení agrese. Martínek (2009) navrhuje kategorizaci do čtyř skupin: přímá a nepřímá agrese, verbální a fyzická agrese, aktivní a pasivní agrese. Přímá fyzická aktivní agrese se projevuje v podobě šikany, kdy agresor využívá převahy fyzické síly nad obětí, například bitím nebo fyzickým ponižováním. Nepřímá fyzická aktivní agrese se liší tím, že agresor přihlíží a nenechává oběť v klidu, ale využívá jinou osobu k vykonání násilí nebo ubližování. Fyzická pasivní přímá agrese se projevuje ignorováním, izolací nebo odmítnutím kontaktu s obětí. Agresor fyzický zabraňuje oběti dosáhnout stanovených cílů. Nejčastějšími projevy této agrese se objevují ve školním prostředí, konkrétně během povinných praxích na středních odborných učilištích, kde dochází k záměrnému zničení téměř hotového výrobku. Ve třídách se můžeme setkat s podobnou agresí ve formě zničení například pravítka, tužek nebo znehodnocení pokusů v chemii či fyzice. Fyzická pasivní nepřímá agrese se projevuje tím, že agresor sabotuje činnosti oběti a brání jí v plnění úkolů. Požadavky na splnění jsou odmítány, například uvolnění místa v lavici, uvolnění prostoru pro jinou třídu nebo odmítnutí pomoci postiženému spolužákovi. Verbálně aktivní přímá agrese je nejčastější druh agrese ve školním prostředí. Bavíme se o různých nadávkách, urážkách a slovnímu ponižování. Za nenormální chování ji bohužel ale všichni nepovažují, naopak jedinci s širokou škálou vulgárních výrazů a nadávek se často stávají sociometrickou hvězdou třídy. Verbální aktivní nepřímá agrese se objevovala již u prvních studií šikanujícího chování – tzv. **ostrakismus**. Mluvíme o rozšíření pomluv, které ubližují druhému člověku. Konkrétně se jedná o mírné psychické ubližování, pomlouvání jedincova chování, oblečení atd. Jako příklad můžeme uvést záměrné nesprávné napovídání spolužákovi při zkoušení, díky tomu se celá třída náramně baví. V případě verbální pasivní přímé agrese, dochází ke kompletní ignoraci druhého člověka. Agresor odmítá odpovídat danému jedinci na jakékoliv podnět, stává se tak „neexistujícím“. Tato forma úzce souvisí s ostrakizací, dle postavení agresora v kolektivu může způsobit vyloučení jedince z kolektivu. Ve školním prostředí nebo zájmovém vzdělávacím prostředí je častý druh agrese verbální pasivní nepřímá agrese (Martínek, 2015).

2. Sociálně patologické jevy

Sociální patologie (z lat. *pathos* – utrpení, choroba) má více významů. Nejedná se o samostatný vědní obor. Označuje souhrnné označení obecně nežádoucích společenských jevů. Řada vědních disciplín se podílí na studiu a popisu těchto jevů, zejména sociologie, psychologie, medicína, speciální pedagogika a další. Zabývají se rozbořením příčin a faktorů vedoucích ke vzniku konkrétních sociálně patologických jevů. Které poté stanovují a aplikují konkrétní postupy k jejich eliminaci. Zjednodušeně můžeme říci, že se jedná o vědu zabývající se způsoby chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí a porušující jejich sociální, morální a právní normy (Fischer, Škoda, 2014).

Pojem sociální patologie je zastřešujícím pojmem pro nezdravé, abnormální a obecně nežádoucí sociální jevy. Dnes je tento pojem někdy nahrazován pojmem sociální deviace nebo sociální odcizení. Pojem sociální patologie se liší od pojmu sociální deviace a sociální dezorganizace. Jevy označené jako abnormální nemusí být vždy patologické. Sociopatologické jevy jsou pro společnost nebo jednotlivce vždy negativní, což u abnormálních jevů nemusí platit. Při definování pojmů je proto nutné tyto pojmy rozlišovat. Sociální deviace (latinsky *deviace*) je definována jako forma chování, která neodpovídá společenským normám přijímaným většinou. Jak již bylo uvedeno, za sociální deviaci se považuje porušení jakékoli sociální normy. Tím se nemyslí pouze normy, jejichž porušení je morálně nebo právně postižitelné. Deviace je obvykle definována jako odchylka od normálních struktur a funkcí. Může se vyskytovat v jakémkoli přírodním nebo společenském jevu. Na rozdíl od sociální patologie je pojem deviace hodnotově a emocionálně neutrální (Jedlička 2018) Sociální patologie a deviace také nacházejí lepší výchozí bod pro soustředění se na jedince a etiologii jeho deviantního chování. Pojem sociální dezorganizace se vztahuje k širšímu sociálnímu aspektu příčin patologických jevů.

2.1. Příčiny agrese a násilí

Příčiny agresivního chování lze rozdělit na vrozené (biologické) a získané (sociální). Všichni lidé mají vrozený sklon k agresivnímu chování. Stejně jako ostatní vrozené sklony se i tento sklon

u jednotlivých lidí liší. Agresivní sklony jsou v populaci rozloženy rovnoměrně. Většina lidí má průměrný sklon k agresivnímu chování, zatímco extrémní varianty (abnormality) se vyskytují méně často. Tyto vrozené rysy jsou nezbytné a užitečné pro obranu teritoria. Jsou také nezbytné pro vytváření sociální hierarchie.

Jedním z biologických faktorů spojených s vyšší mírou agresivních sklونů u mužů je hladina testosteronu. Mnohé studie prokázaly, že vysoká hladina testosteronu je spojena s antisociálním chováním. Není však spojena se společenským úspěchem nebo úspěchy. Tyto výsledky částečně naznačují instinktivní základ; na těchto zjištěních je založena teorie agrese S. Freuda. Biologický sklon k agresi může souviset se změnami ve struktuře a funkci centrální nervové soustavy. Nemusí se jednat o genetickou závislost. Zvýšený sklon k agresivnímu chování může souviset se zraněním nebo nemocí. To je běžné u osob s vývojovými psychiatrickými poruchami a poruchou pozornosti s hyperaktivitou (ADHD). Přirozené sklony se liší podle sociokulturních tradic dané společnosti. Proto měli lidé s určitými sklony po dlouhou dobu výhodu. Mohli snadněji přežít a zplodit více potomků.

Tendence k projevům agresivity nevznikají pouze kvůli biologickým faktorům, ale také jsou ovlivňovány sociálními faktory, zejména sociálním učením. Vzorce agresivního chování se mohou vytvářet v rodině, mezi vrstevníky, v armádě nebo v jiných sociálních skupinách. Vliv společnosti jako celku, včetně médií, politických a ideologických faktorů, má rovněž vliv na rozvoj agresivity. Teorie sociálního učení se zabývá sociálními interakcemi a vzorci chování, které se vytvářejí jako reakce na prostředí. Agresivní chování lze naučit pozorováním a nápodobou a jeho četnost se zvyšuje s posilováním. Lidé si vybírají vzorce chování, které v minulosti vedly k úspěchu v překonávání frustrace. Frustrace může vyvolat různé reakce, jako hledání pomoci u druhých, únik pomocí alkoholu nebo drog, snahu překonat překážku, nebo také agresivní reakci. Bandurova teorie tvrdí, že lidé, kteří se naučili reagovat na frustraci agresivně, budou v této situaci častěji reagovat agresivně.

Agresivita je složitý jev, který má své pozitivní i negativní stránky. Nadměrná agresivita může být problematická, zejména pokud se projevuje nevhodným chováním, nebo v destruktivní formě u lidí, kteří nejsou dostatečně socializovaní. Projevy agrese jsou ovlivněny biopsychosociálním

kontextem, což může být důsledkem různých faktorů, jako jsou aktuální situace, osobnostní dispozice a kognitivní strategie. Agresivita a násilí jsou problémem nejen jednotlivců, ale i různých společenských skupin a celé společnosti jako celku. Společenské klima může ovlivnit vznik a rozvoj agrese a násilí různými způsoby, a vlivy médií mohou být zvláště nepříznivé. Tolerance společnosti k agresivitě a násilí je variabilní a závisí na motivaci, která k nim vede, jako je obrana, upokojení některých potřeb nebo ovládnutí většiny. V publikaci se zaměřujeme na tradiční a často diskutované problémy spojené s násilím a agresivitou v kontextu sociální patologie.

2.2. Vymezení agresivity a násilí dle sociální patologie

Ve své knize vymezuje Škoda (2014) násilí a agresivní chování podle Volavky (2002). Agrese a násilí jsou chápány jako zjevné a pozorovatelné chování, jehož cílem je poškodit neživé předměty nebo jiné organismy (zvíře nebo člověka).

Násilí (violence) bývá někdy zaměňováno s agresivitou. Jedná se o pojem používaný pouze pro lidské jednání a chování a tradičně se používá v sociologii a ve forenzních disciplínách. Přírodní vědy na druhé straně tradičně používají pojem agresivita. V souvislosti s agresivitou se často setkáváme s pojmem hostilita. Tento pojem označuje nepřátelský postoj vůči sobě a okolí, který se projevuje agresivním chováním. Hrubé porušování normy, spočívající v omezování a poškozování okolí, je samozřejmě abnormální a sociálně patologické. Pokud je však míra agresivity zdravá, hovoříme o asertivitě, což je schopnost zdravě se prosazovat v sociálních situacích způsobem, který je společensky přijatelný a potřebný. Naopak neschopnost se zdravě sociálně prosadit může vést k agresivnímu chování, což je společensky nežádoucí a nepřijatelné. V některých případech se však může jednat o způsob chování, který bychom mohli označit jako sociální plachost. Hodnocení takového chování závisí na kontextu. Z hlediska seberealizace se však může jednat o společensky nežádoucí chování, které může souviset s dalšími negativními jevy, jako je například nezaměstnanost (Škoda, Fischer, 2014).

3. Bojové umění a bojové sporty

Bojová umění a sporty neboli úpolové sporty definuje Raguli jako pohybové aktivity zacílené na kontaktní fyzické překonání partnera. Definice úpolů není jednotná, neustále se vyvíjí a mění, proto musíme definice úpolových sportů brát s nadhledem. Znakem těchto sportů je, že dochází ke kontaktu dvou lidí. Ke kontaktu může dojít bezprostředně, nebo prostřednictvím různých zbraní. Ke kontaktu dochází ve více sportech, ale s jiným cílem, který chceme docílit. Například v basketbalu se brání tělem nebo v ledním hokeji bodyčkem k získání puku. Kontakt slouží k získání převahy nad soupeře ve hře. V některých úpolových sportech se boduje dle platného zásahu soupeře (box, taekwondo, karate a šerm). Naopak v judu nebo zápasu se kontakt využívá k hodů nebo držení protivníka. Tento kontakt je konečnou fází techniky (Raguli, 2009).

V této práci se zaměřujeme přednostně na dva úpolové sporty, aikido a judo. Předtím než tyto úpolové sporty blíže popíšeme, je důležité vysvětlit rozdíl mezi bojovými sporty a bojovým uměním. Bojové umění definuje Raguli (2009) jako pohybové systémy, které se vyvinuly ze starých způsobů boje, a které se dnes uplatňují jako součásti životní cesty, pro sport, sebeobranu, nebo je jejich cílem zachování tradice a kulturního dědictví.

Z historického hlediska byla bojová umění, jak je známe dnes, v době svého vzniku a vývoje pouze způsobem, jak co nejrychleji a nejefektivněji dosáhnout vítězství v bitvách a konfliktech. V té době bychom nehledali vznešené filozofie. V důsledku různých světových a náboženských názorů a snad i z marné touhy legitimizovat násilí, však brzy došlo k posvěcení válečného aktu. Zbožštění bylo také prostředkem duševního zdraví. Je to způsob, jak se bojovníci v konfliktu vyrovnávají nejen s tím, že ubližují a zabíjejí své nepřátele, ale také s tím, že jim hrozí vlastní smrt. Bojová umění se tedy od ostatních úpolových sportů liší především vnitřním obsahem, svoji filozofií a také smyslem cvičení.

Raguli (2006) ve svém textu shrnuje bojová umění takto: bojovými uměními jsou zejména pohybové systémy, které se vyvinuly ze starých způsobů boje, a které se dnes cvičí jako součást životní cesty, pro sport, sebeobranu, nebo je jejich cílem zachování tradice a kulturního dědictví.

Bojovému umění můžeme nazvat i činnosti, které nejsou úpolového charakteru, například lukostřelba a vrhání nožů.

3.1. Judo

Jedná se o dynamický bojový sport, který vyžaduje fyzickou i psychickou sílu. Existují dva typy technik: techniky ve stoje, které spočívají ve zvedání protivníka nebo jeho převrácení na záda, a techniky na zemi, jejichž cílem je přišpendlit, ovládat, držet nebo škrtit protivníka na zemi a donutit ho, aby se podřídil. Judo je individuální sport, v němž se sportovci snaží prokázat svou převahu nad soupeřem na základě technických i fyzických schopností a vysoce organizovaného taktického myšlení a zvítězit rozdílem bodů nebo v časovém limitu. Judo je bojové umění vhodné pro dívky i chlapce, muže i ženy všech věkových kategorií. Zásady neubližování, důvěry a péče o soupeře vycházejí ze sportovních principů a učí zdvořilosti, soucitu a ohleduplnosti k ostatním.

Judo vzniklo v Japonsku jako derivát různých bojových umění, která po staletí vyvíjeli a používali samurajové a feudální válečníci. Zatímco mnoho technik juda vzniklo v boji muže proti muži, jehož cílem bylo zranit, zmrzačit nebo zabít protivníka, dnes jsou techniky upraveny tak, aby studenti a žáci mohli cvičit judo a používat tyto techniky bezpečně, aniž by to mělo negativní vliv na zdraví jejich protivníků. Na rozdíl od karate jsou v judu zakázány všechny nebezpečné techniky, jako jsou kopy a údery. Na rozdíl od aikido se v judu nepoužívají páky v kloubech prstů k házení soupeřů. Na rozdíl od kendo jsou v judu zakázány nástroje a zbraně. Místo toho judo používá různé techniky držení, zachycení kimona nebo tkaného stejnokroje známého jako kimono judo. K poražení soupeře využívá sílu, rovnováhu a pohyb.

Zakladatelem moderního judo byl Jigoro Kano (1859–1938). Během svého života studoval mnoho bojových umění a sestavil, systematizoval a zdokonalil předcházející pohyby jiu-jitsu, které do té doby zaujímaly v japonských bojových uměních výsadní postavení. Znalosti, které nashromáždil studiem tělovýchovných technik různých zemí a mistrů, ho vedly k tomu, že v roce 1882 vytvořil svůj vlastní systém pod názvem „Kodokan judo“. Tímto novým názvem se Kano odlišil od tehdy nepopulárního jiu-jitsu a poukázal na nové charakteristiky své vlastní školy, která kladla důraz na vzdělání a morální a intelektuální rozvoj cvičence. Zavedl chování v dojo, zdvořilost vůči mistrům

a kolegům a zajistil vhodné prostředí pro cvičení a naprostou bezpečnost pro studenty. Během několika let bylo Kodokan Judo v Japonsku uznáno jako populární bojové umění. Na důkaz jeho významu a uznání se Jigoro Suga stal ministrem školství, členem olympijského výboru a zakladatelem první japonské sportovní federace. Judo se brzy rozšířilo i mimo japonské souostroví a stalo se známým jako umění sebeobrany. Judo se stalo populárním zejména ve Velké Británii, Německu a Francii. Zejména ve Francii je dodnes sportem na velmi vysoké úrovni, mimo jiné proto, že je stejně jako v Japonsku začleněn do základního a středního školství. První mezinárodní soutěž se konala v Tokiu v roce 1956; významnou událostí bylo také zařazení juda do programu olympijských her v roce 1964; první mistrovství světa žen se konalo v roce 1980 a od olympijských her v Barceloně v roce 1992 soutěží v judu také ženy. Judo má všechny tyto vlastnosti. Judo má mnoho pravidel a pokynů pro etiku, chování a etiku. Studenti a žáci se učí důležitým hodnotám, jako je úcta k mentorům a trenérům, partnerům, starším a mladším, rozhodčím, rodině, přátelům, vrstevníkům, a především k sobě samému. Nejméně důležitá je schopnost soustředit se a osvojit si správné pracovní návyky, které jim pomohou v budoucím životě. V judu existuje mnoho rituálů, ale snad žádný není tak velkolepý a důležitý jako Rei. V judu je Rei signálem pro vstup a odchod z dojo. Rei se používá k vyjádření uznání a pochvaly na začátku a na konci každého tréninkového bloku nebo cvičení. Před začátkem a po skončení skupinových cvičení se úklonou vyjadřuje vzájemný respekt. Při oficiálních soutěžích se úklona používá na začátku a na konci zápasu jako projev uznání a zdvořilosti vůči soupeři a v souladu s pravidly juda, která podporují fair play a dobré vztahy mezi soutěžícími. V průběhu let se úklony staly nedílnou součástí postoje judisty a jeho pohledu na život. Judo má ve vztahu ke sportu takovou hodnotu, že se projevuje jak na hřišti, tak v každodenním životě, a tak není náhodou, že motto zní "Judo je víc než sport". Nelze popřít snahu rozvíjet judo jako sport, ale také začlenit do života asociace judo vzdělávací a tréninkové prvky.

První informace o tréninku jiu-jitsu pocházejí z let 1907–1910, kdy se o něj významně zasloužil známý přírodovědec a popularizátor tělesné výchovy profesor Franciszek Smotlach. Již v roce 1919 začal organizovaný trénink juda na Vysoké škole tělovýchovy v Praze a významnými událostmi pro české, respektive československé judo byly návštěvy zakladatele juda Jigoro Kano v Československu v letech 1935 a 1936. Od té doby vznikaly spolky a kroužky, v nichž se judo

aktivně provozovalo, a v roce 1936 byl založen Československý svaz Jiu-Jitsu později přejmenovaný na Československý svaz juda; v roce 1953 se Československo stalo prozatímním členem Evropské unie juda (EJU), v témže roce přijalo pravidla EJU a v roce 1953 bylo přijato za člena EJU. Po rozdělení Československa v roce 1993 se nástupnickou organizací stala Česká federace juda (ČJF), která v České republice působí dodnes. (Raguli 2009)

Se vznikem mezinárodních organizací po druhé světové válce se judo stalo vysoce konkurenčním sportem: v roce 1951 byla založena Mezinárodní federace juda (IJF). Dnes existuje 200 národních federací na pěti kontinentech a judo cvičí více než 20 milionů lidí. Od roku 2009 IJF každoročně pořádá mistrovství světa (muži a ženy, junioři, mládež, veteráni, kata, otevřené kategorie a soutěže družstev), světové soutěže (Masters, Grand Slam a Grand Prix) a další. Vypracovala kalendář soutěží, který zahrnuje 18 významných akcí. IJF také sestavuje světový žebříček pro výběr na olympijské hry a další významné soutěže. Pravidla a systém soutěží se mění téměř každý rok, zejména s cílem zvýšit popularitu tohoto sportu u široké veřejnosti na celém světě. IJF jako nejvyšší výkonný orgán zajišťuje technické, organizační a ekonomické záležitosti týkající se vyhlášení, organizace a řízení soutěží v judu pořádaných v České republice. V současné době je v ČR více než 200 klubů a více než 9500 osob aktivně se věnujících judu. Národní reprezentace se pravidelně účastní světových soutěží, jako jsou olympijské hry, mistrovství světa a mistrovství Evropy. Mezi nedávné úspěchy patří účast tří českých sportovců na loňských olympijských hrách v Londýně, bronzová medaile na mistrovství světa v roce 2011 a titul na mistrovství Evropy v roce 2013. (Müller 2010)

3.2. Aikido

Aikido je vysoce vyvinutý a náročný pohybový systém z Japonska, který má filozofické a v závislosti na důrazu jednotlivých stylů i duchovní pozadí. Proto je také obtížné odpovědět „co je aikido?“ Odpovědí může být cokoliv od sportu přes sebeobranu až po učení se morálnímu chování. Aikido je především tradiční sebeobrané umění založené Japoncem Morihei Ueshibou (1883–1969). Kombinoval různé bojové techniky se zbraněmi i bez nich do komplexního systému pohybů. Aikido je tedy hluboce zakořeněno v japonských tradicích a patří ke klasickým japonským

bojovým uměním spolu s judem, karate-do atd. Lepší termín pro toto tradiční japonské bojové umění je **budo**.

Aikido nejlépe pochopíme pomocí významu jednotlivých složek slova AI-KI-DO. V odborné literatuře jsou jednotlivé znaky popisovány takto: japonský znak AI chápeme jako „harmonizovat, sladit se s něčím, souhlasit, spojovat“. KI znamená „životní energie, vitalita, účel“ (anglický duch), tedy „způsob, metoda, učení“ (Rödel 2006).

Aikido, jako bojové umění je poměrně mladé, jeho historie zatím stále ještě z velké části koresponduje s historií Morihei Ueshiby. V dětství byl Ueshiba trénován svými rodiči v bojových uměních, jako je ju-jutsu a sumo. Kromě bojových umění se věnoval také různým náboženským a duchovním praktikám. Morihei Uešiba se během svého života stěhoval a v roce 1920 se s rodinou usadil v Ayabe, nedaleko náboženského centra Oomoto. Zde pracoval v zemědělství a stavebnictví a vyučil se u Deguchiho Wanisabura. Věnoval se také bojovým uměním. Zpočátku učil sebe a později některé stoupence Oomota. Uešiba a Deguchi prošli několika obdobími zmatků a politických intrik. Deguchi byl šest let vězněn.

V roce 1946 byla v Japonsku založena Společnost Aiki (Aikikai). Ueshibův třetí syn, Kisshomaru Ueshiba (1921–1999), sehrál důležitou roli v šíření Aikido po celém světě. Režiroval Aikikai a učil v Hombu dojo v Tokiu, škole založené jeho otcem, a tedy nejslavnější a nejvlivnější škole Aikido. Po smrti svého otce získal tradiční titul doshu – „mistr cesty“. Po jeho smrti převzal roli jeho syn Moriteru Ueshiba. Po skončení druhé světové války odešli někteří stoupenci Morihei Ueshiby do Ameriky a Evropy šířit aikido. Ve stejné době cizinci, kteří slyšeli o aikido, přijeli do Japonska, aby se naučili toto bojové umění. Studenti byli vystaveni různým formám aikido v závislosti na období, které studovali pod Morihei Ueshibou.

Počátky aikido v České republice sahají do 70. let, kdy G. Veneri (z Itálie, 6. Aikikai) organizoval od roku 1986 víkendové semináře pro lidi z celého Československa. Kromě něj zde aikido zavedlo několik dalších zahraničních učitelů, koncem 80. let se konaly první zkoušky, v roce 1990 byla založena Československá Aikikai a o rok později Československá federace Aikido (CSFAI, později CFAI), ale z jiných zemí, včetně do značné míry izolovaného Japonska, byla v roce 1993 založena Česká asociace Aikido (ČAA), která byla v následujícím roce uznána světovou

organizací Hombu Dojo Tokio a stala se také členem Mezinárodní federace Aikido (EAF); v roce 1996 byla ČAA přijata do Mezinárodní federace Aikido (IAF). Technickým ředitelem CAA byl jmenován Masatomi Ikeda Shihan (Aikikai 7-dan), který tuto funkci vykonával až do roku 2002, kdy byl nucen kvůli vážné nemoci ukončit činnost. Dnes CAA propaguje aikido v desítkách klubů a pořádá víkendové kurzy po celé zemi pod vedením zahraničních instruktorů. Kromě výše zmíněných existuje v České republice několik dalších organizací Aikido (Rödel, 2006).

Místo, kde se aikido cvičí, se japonsky nazývá dojo. Slabičné DO má stejný význam jako ai-ki-do: jo označuje místo, kde se něco dělá. Jinými slovy, dojo je místo, kde se cvičí určitým způsobem. Tím se dojo liší od tělocvičny (i když tělocvična může být také dojo). To se odráží i v chování aikido. Cvičenci se při příchodu na žíněnku nebo při odchodu z ní klaní před sochou Moriheie Uešiby. Na začátku cvičení se učitelé a žáci ještě jednou ukloní soše Moriheie Uešiby a poté sobě navzájem. Stejný obřad se provádí i na konci cvičení. Ať už klečíte, nebo stojíte, úklona neznamena podřízenost nebo uctívání, ale je výrazem zdvořilosti a úcty. Toto chování také určuje tón dojo. Studenti by se měli chovat zdvořile a vzájemně se respektovat. Aikidóka by se proto měl krátce uklonit svým kolegům před začátkem a po skončení každého cvičení (Rödel, 2006).

4. Sportizace a desportizace

4.1. Sportizace

Pojem "sportizace" popisuje Elias (1971). Označuje proces, který začal v 18. století, kdy vznikly organizace, které získaly pravomoc přísněji a jednoznačně formulovat pravidla sportovních soutěží, orientovaných na étos "fair play" a eliminujících, omezujících a/nebo přísněji kontrolujících příležitosti k násilnému fyzickému kontaktu. Začali být také zaváděni nehrající funkcionáři, jako jsou rozhodčí nebo časoměřiči, kteří mají k dispozici řadu specifických sportovních sankcí. Charakteristickým rysem tohoto procesu bylo, že národní a mezinárodní organizace se prostřednictvím vypracovaných pravidel snažili dosáhnout "rovnováhy napětí" mezi vytvořením vysoké úrovně napětí během soutěží na jedné straně a poskytováním přiměřené míry ochrany v případě nehod a zranění na straně druhé. Toto příjemné "soutěžní napětí" se začalo označovat jako "dobrý sport" (Dunning, 2002 v Bottenburg a Heilbron 2006).

Elias umísťuje proces sportizace do procesu civilizace, který se odehrával od pozdního středověku v západních evropských zemích, spolu se založením státu, ve kterém byli obyčejní občané zbavení práva legitimně používat násilí. Fyzické násilí bylo umožněno pouze za přísných podmínek ve vymezeném prostoru, jako jsou boxerské nebo zápasnické kluby. Možnost boje zůstávala, ačkoli výhradně v úzkém kontextu pečlivě regulovaných soutěží.

Regulované bojové soutěže popisují Elias a Dunning jako „mimetické události“ odehrávající se ve „společenské enklávě, kde lze prožívat vzrušení bez jeho sociálních a osobních nebezpečných důsledků“. Jejich důležitou funkcí je vytvářet určité napětí, které bude zvyšovat poptávku v závislosti na stupni monotónnosti každodenního života diváků. Elias a Dunning tedy tvrdí, že bojové soutěže neuvolňují, ale spíše generují napětí: ony produkují „vzestup příjemného napětí a vzrušení jako srdce zábavy ve volném čase“ (Bottenburg a Heilbron 2006).

Vyhledávat takovéto vzrušení klade velké nároky na napětíovou rovnováhu v soutěžích. Jestliže je napětí příliš malé, soutěž se stává nudnou a nezáživnou, ale pokud je napětí příliš velké, vyvolané vzrušení mezi diváky může představovat vážné riziko pro diváky i soutěžící, soutěž se poté přesouvá z oblasti mimetické do vážné sféry mimetické krize. Sportovní organizace neustále manipulují s touto napětíovou bilancí. Jestliže určitý sport se stává příliš monotónní, organizátor zvýší dynamiku soutěže, například tím, že přesouvá branky a rozehrávky (americký fotbal), nebo zavádí nové systémy bodování. Na druhé straně, pokud se soutěže stávají příliš brutálními nebo příliš nebezpečnými, přijímají ochranná opatření, jako je například povinné používání helmy, časové tresty za fauly a opatření ke zlepšení bezpečnosti.

Tento figurální přístup ke sportu byl široce aplikován, typickým příkladem jsou studie o zápasech od Howese (1998) a Shearda (1992). Myšlenka této práce je, že box se v průběhu dlouhého období stal předmětem stále specifitějších pravidel a větší regulace. Tzv. prizefighting (boj za cenu), byl nahrazen více kontrolovanými a sportovními aktivitami amatérského a profesionálního boxu (Sheard, 1992).

4.2. Desportizace

Transformace asijských bojových umění v bojové sporty vedlo k vytvoření dvou okruhů: uznávaných, sportovně upravených bojových soutěží a neuznávaných částečně sportovně upravených soutěží. Zatímco některá bojová umění se stala plnohodnotnými mezinárodními soutěžními sporty, jiná zůstala spíše tradičními bojovými uměními s převážně místním, nebo národním charakterem. Navíc některé bojové soutěže prošly tzv. para-sportizace, což znamená, že se vyvinuly v samotném okruhu mimo uznávané sportovní organizace. Tento proces vedl k vývoji „volných“ bojů, ve kterých soutězíci různých bojových umění soutěží s minimem pravidel, což vedlo k trendu směrem k více povolným soutěžím s vyšší úrovní násilí.

Existence těchto dvou do značné míry oddělených a do jisté míry konkurenčních bojových umění pomáhá vysvětlit, proč byly později zavedené druhy boje často drsnější než stávající bojová umění. Po karate-do přišlo plně kontaktní karate, kickbox a muay thai; v 90. letech 20. století je následovaly různé formy "volných" bojů: vale tudo, pancrase, mixed fight, ultimate fight, cage fight a další.

V posledních desetiletích 20. století byla snaha o inovace z pohledu cvičících posílena z jiného úhlu pohledu. Struktura a regulace pozdějších volných zápasů, UFC a dalších akcí NHB, byly inspirovány méně z pohledu účastníků a více z pohledu diváků. Mediální společnosti byly hlavní hnací silou při organizaci těchto akcí. Jejich hlavním cílem bylo přilákat co nejvíce diváků, což vedlo k úpravám pravidel a předpisů. Preference účastníků a jejich požitek z akce byly druhotné ve srovnání s preferencemi diváků. V rámci zajištění co nejlepší podívané pro diváky byly technika a styl upozad'ovány před senzačním aspektem zápasů. S tím souviselo i vědomě zvýšené násilí, neboť organizátoři se soustředili čistě na aspekt "rovnováhy napětí" a zvyšovali rizika spojená se zápasem tím, že eliminovali bezpečnostní opatření a upravili odpovídajícím způsobem pravidla.

Jinak řečeno organizátoři UFC v jistém smyslu radikalizovali trend, který započal o několik let dříve. Tento trend byl poprvé patrný v 70. letech 20. století, kdy se v plnokontaktním karate, kickboxu a zejména muay thai začaly používat nízké kopy, údery kolenem a loktem. V 80. letech následovalo zavedení volných zápasů se značně zjednodušenými pravidly, která kombinovala techniky zahrnující kopy, údery, hody a škrcení. Rozvoj těchto volných zápasů vedl ke vzniku

první UFC, kde byla pravidla minimalizována. Varianty tohoto modelu měly i další akce NHB (Pancrase, ringfights, mixed martial arts, cage fight, ultimate combat), přičemž minimální pravidla byla často dohodnuta pro konkrétní soutěž nebo turnaj.

Jelikož je tento trend v rozporu se sportizací, lze jej označit jako desportizaci. Organizátoři nepřeměnili konkrétní činnost na sportovní událost, ale záměrně upravili existující sporty tak, aby vznikly akce, které se co nejvíce podobají skutečným zápasům (Bottenburg, Heilbron 2006).

De-sportizace se u akcí NHB projevila čtyřmi různými způsoby:

1. Zatímco uznávané organizace bojových umění rozšířily počet pravidel a záměrně do nich zabudovávaly omezení, která dávají sportu jeho charakteristické rysy, v NHB došlo ke snížení počtu pravidel a omezení ve snaze o větší autenticitu, čímž se stírá hranice mezi bojovými uměními a skutečnými bojovými uměními bojem.

2. Zatímco uznávané organizace bojových umění usilovaly o standardizaci pravidel, v soutěžích NHB se záměrně usilovalo o to, aby pravidla zůstala pružná. Tato pravidla mohou být v každém zápase nebo akci upravena v reakci na změněné okolnosti, požadavky soutěžících nebo předpokládané preference diváků.

3. Zatímco uznávané organizace bojových umění se neustále snažily dosáhnout rovnováhy mezi vysokou úrovní napětí během každého zápasu na jedné straně, a ochranou a omezením rizik na straně druhé. Pro akce NHB bylo charakteristické zvyšování napětí vyřazováním opatření, která měla za cíl chránit a omezit rizika.

4. Zatímco uznávané organizace bojových umění při vytváření formálních pravidel a neformálních kodexů se zaměřují na sportovní etiku fair play, praxe NHB je v tomto ohledu jiná, kdy u akcí má tendenci pěstovat mezi některými soutěžícími postoj nerespektující sportovnímu chování a nedostatek respektu k soupeři, přinejmenším v ringu nebo na hřišti, v ringu nebo v kleci.

Organizátoři tím chtěli vytvořit nový druh podívané, která by vytvářela nejen napětí běžného sportovního klání, ale také napětí z porušení obecně uznávaných norem násilí. Tuto druhou formu napětí lze nazvat "antinomickým napětím" (Collins, 2004). Antinomické napětí je založeno na

překračování všeobecně platných norem vyvolávaných překročením běžných mezí, předváděním dramatických knock-outů, "skutečným" násilím nebo zápasy mezi velmi odlišnými bojovníky či bojovými styly. Je to na základě zkušenosti s tím, co je běžně nedostupné a zakázané. Na rozdíl od napětí běžných sportovních zápasů nevyžaduje antinomické napětí předchozí znalosti, ani neznamena ztotožnění se s konkrétním bojovníkem nebo stylem boje. Nejde o vzrušení ze hry, ale o vzrušení z mimořádnosti, kterou zažíváme, když jsou porušena základní pravidla a široká veřejnost je šokována. Tomuto protipohybu zahrnujícímu de-sportizaci byla v sociologii sportu věnována malá pozornost. Otázky, které je třeba řešit, se týkají toho, kde tento trend lze nalézt, jak by mělo být vysvětleno a jak souvisí s procesem sportizace, který současně pokračuje.

5. Praktická část

Praktická část této bakalářské práce se skládá z kvalitativního dotazníku, konkrétně dotazníku již několikrát zmíněného BPAQ. Kvalitativní dotazník BPAQ byl vybrán, protože umožňuje zkoumat agresivitu respondentů v širším kontextu a získat tak cenné informace o faktorech, které mohou mít vliv na projevy agrese. Dotazník se zaměřuje na různé aspekty agresivity, včetně fyzické agrese, verbální agrese, hněvu a zlosti. Respondenti mohli na každou otázku odpovědět pomocí pětibodové škály, kde 1 znamená "vůbec ne" a 5 znamená "velmi často". Elektronická forma dotazníku umožnila snadný přístup a anonymitu respondentů. Tento způsob sběru dat je často preferován, protože eliminuje sociální požadavky a tlaky, které by mohly ovlivnit odpovědi respondentů.

Po vyplnění dotazníku byla data analyzována za účelem získání statistických informací o projevech agrese u respondentů. Výsledky byly dále interpretovány a diskutovány v rámci celkového kontextu bakalářské práce. Praktická část tedy umožnila získat ucelený pohled na vztah mezi agresivitou a bojovými sporty či bojovým uměním. Tyto informace mohou být využity k dalšímu výzkumu v této oblasti nebo k vytvoření strategií pro prevenci a snižování projevů agrese v těchto sportech.

Samotný dotazník se skládá celkově z 29 otázek, plus čtyř úvodních otázek zaměřených na zjištění základních informací o respondentovi, jako například: jaké je pohlaví, kolik respondentovi je let nebo jak dlouho se věnuje jakému bojovému sportu či bojovému umění. Forma byla elektronická, každé skupině byl předán pomocí online odkazu na webové stránky, kde respondenti mohli zcela anonymně dotazník vyplnit.

5.1. Popis respondentů

V praktické části této bakalářské práce jsme užíváme kvalitativní dotazník BPAQ, který byl určen pro úpolové sportovce, kteří se věnují judo nebo aikido. Dotazník byl navržen tak, aby se zaměřil na mladé sportovce, kteří pravidelně trénují. Z důvodu omezeného počtu respondentů jsme se zaměřili na konkrétní kluby. V první řadě jsme se zaměřili na klub aikido v Hradci Králové

a judistů v Liberci. Celkem jsme získali odpovědi od 18 respondentů, z toho 78 % byli muži a zbylých 22 % ženy.

Téměř všichni respondenti (96 %) měli zkušenosti s bojovým uměním nebo bojovým sportem, zatímco zbývajících 4 % uvádělo zkušenosti s jinými sporty, jako je například pop-balet.

Zkušenosti respondentů s bojovými uměními se různily, přičemž 33 % respondentů mělo zkušenosti pouze s aikido, 12 % pouze s judem a zbylých 55 % mělo zkušenosti s více bojovými uměními a bojovými sporty. V jedné z úvodních otázek jsme se ptali na dobu, po kterou respondenti cvičí. Doba se mezi jednotlivými respondenty lišila, přičemž 30 % respondentů cvičilo více než šest let, zatímco 70 % cvičilo méně než dva roky.

Při výběru respondentů jsme se nerozhodli pro žádné řádné omezení, ale zaměřili jsme se na sportovce, kteří pravidelně trénují v konkrétních klubech. Tím jsme zajistili větší homogenitu respondentů a zároveň jsme umožnili získat přesné informace od lidí, kteří jsou nejvhodnější k řešení problému, který zkoumáme.

5.2. Použitá výzkumná metoda

V této bakalářské práci jsme použili kvalitativní metodu – dotazník agresivity (BPAQ). Tento dotazník stvořila dvojice Buss and Perry v roce 1992. Bussův a Perryho dotazník agrese je sebehodnotící dotazník vyvinutý na základě Bussova a Durkeeho dotazníku agrese a nepřátelství (BDHI) z roku 1957. Tento dotazník vychází z předpokladu, že agrese je komplexní jev, a proto je nutné agresivní chování klasifikovat do podskupin. V důsledku toho je možné určit nejen celkovou agresivitu jedince, ale také způsob, jakým jedinec agrese projevuje: zatímco dotazník Aggression and Hostility Inventory (BDHI) rozděluje agresivně-nepřátelské chování do sedmi škál, dotazník BPAQ rozděluje agresivně-nepřátelské chování do čtyř škál (viz níže). Je nutno podotknout, že jmenovaný dotazník jsme se pouze inspirovali v rámci šetření této bakalářské práce.

Dotazník Buss and Perry se skládá z 29 otázek, které měří čtyři dimenze agresivity. Dimenze fyzické agrese a verbální agrese charakterizují zraňování nebo poškozování druhých a reprezentují

instrumentální či hnací komponentu chování. Autoři popisují další dimenzi jako přípravu na projev agrese (hněv, vztek) zahrnuje fuziologický arousal (příprava na projev agrese), který reprezentuje emocionální afektivní komponentu chování. Dimenze poslední se skládá z pocitů nepřátelství a nespravedlnosti, který reprezentuje kognitivní komponentu chování, jedná se o hostilitu (Buss and Perry 1992 in Dolejš a kol 2015).

Tabulka 1. Škály dotazníku BPAQ

Zkratka škály	Druh agrese	Příklad položek
A	Anger (hněv, vztek)	„Občas bezdůvodně ztratím nervy.“
PA	Fyzická agresivita	„Dokáži se rozzuřit tak, že rozbívám věci.“
H	Hostilita	„Jsem podezřivý vůči přátelsky chovajícím se neznámým lidem.“
VA	Verbální agresivita	„Když mě lidé štvou, jsem schopen jim říci, co si o nich myslím.“

6. Výsledky kvalitativního výzkumu

Tato část textu se zaměřuje na vyhodnocení výsledků získaných pomocí dotazníku BPAQ (příloha č. 1), který slouží k měření agresivity u jedinců. Získaná data jsou následně porovnávána s výsledky výzkumného projektu Dolejše a jeho kolegů (2016), který se zabýval agresivitou u českých adolescentů. Do této studie se zapojilo více než dva tisíce studentů a studentek českých gymnázií. Pro porovnání budou použity také naměřené hodnoty z výzkumu, který provedla Buss a Perry v roce 1992.

Dolejš a jeho kolegové (2016) uvádějí výsledky naměřené pomocí vlastnoručně sestaveného dotazníku SADSS, který slouží k měření subškály agresivity. Tento dotazník je českým ekvivalentem dotazníku Busse a Perryho (1992). Celkové hodnoty naměřené v této studii ukazují, že muži dosáhli v průměru 63.41 bodů a ženy dosáhly o něco méně, tedy 59.41 bodů. Celková hodnota agresivity naměřená v této práci byla u mužů i žen 64.91 bodů.

Pro zhodnocení vlivu bojových umění a bojových sportů na agresivitu se musíme zaměřit na všechny čtyři složky agresivity, které podle Busse a Perryho mohou ovlivnit agresivní a sociálně patologické chování jedince. V další části této kapitoly budou tyto čtyři složky agresivity analyzovány a výsledky budou přiblíženy čtenářům. Tím se získají důležité informace o vztahu mezi bojovými uměními a agresivitou.

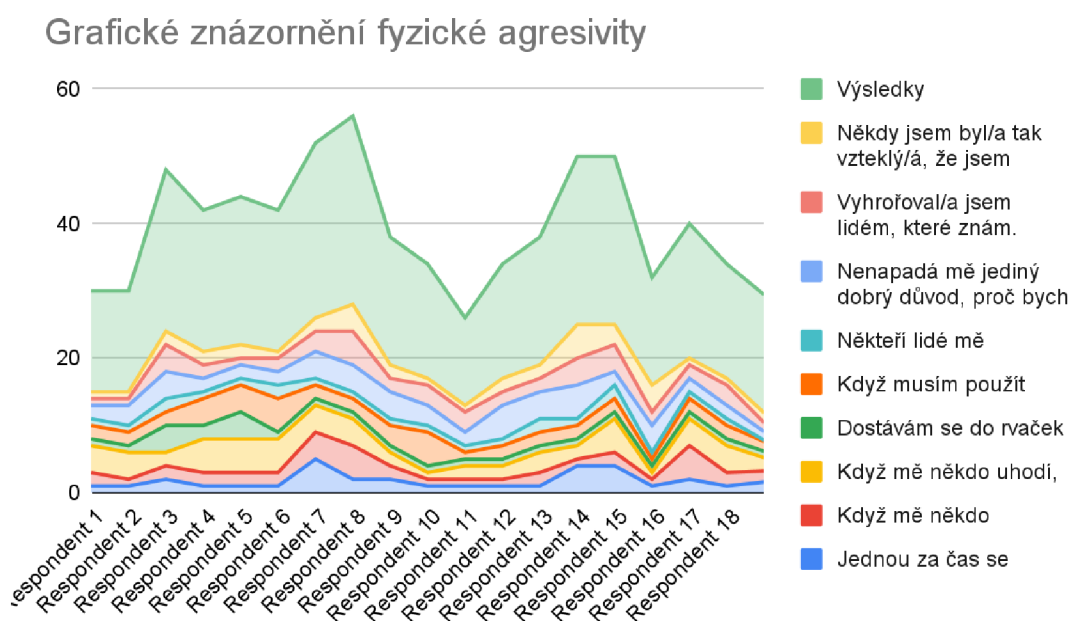
Tabulka 2. Celkové skóre jednotlivých škál agrese

Faktor	Počet	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Cronb, alfa
Fyzická agrese	18	20.000	20.000	13.000	28.000	0.365
Verbální agrese	18	12.611	13.000	9.000	21.000	0.528
Hněv	18	16.333	16.000	10.000	28.000	-0.283
Hostilita	18	16.000	16.000	13.000	21.000	0.72

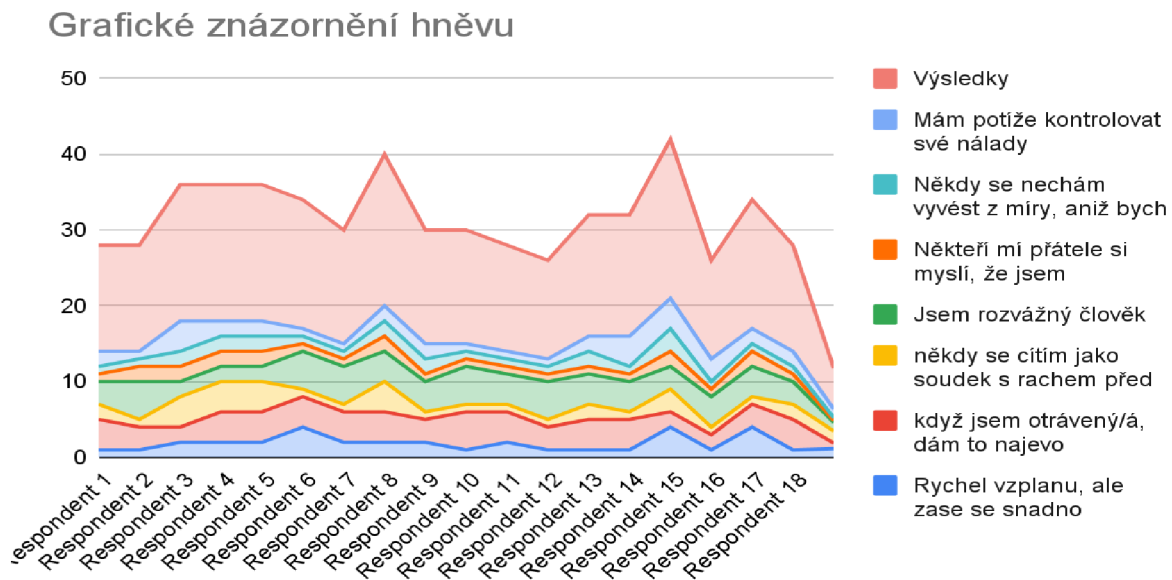
Jak je výše popsáno BPAQ rozděluje agresi do čtyř škál. První z nich, kterou vám přiblížíme je subškála fyzické agresivity. Minimální rozsah dosažitelných bodů této škály je 9 bodů a maximální je 45 bodů. Dolejš a kol (2016) uvádějí ve svém projektu počet získaných bodů této subškály agresivity v rozmezí 10 bodů až 48 bodů s průměrem 23,4 celkových bodů. Respondenti této práci dosáhli minimálního počtu 13 bodů a maximálního počtu 28 bodů. Průměrná dosažená hodnota respondentů tedy byla hodnota 20 celkových bodů. Počtu dosažených bodů respondentů je k nahlížení v příloze 2. a grafu 1.

Graf 1 Znárodnění naměřených hodnot škály fyzické agresivity.

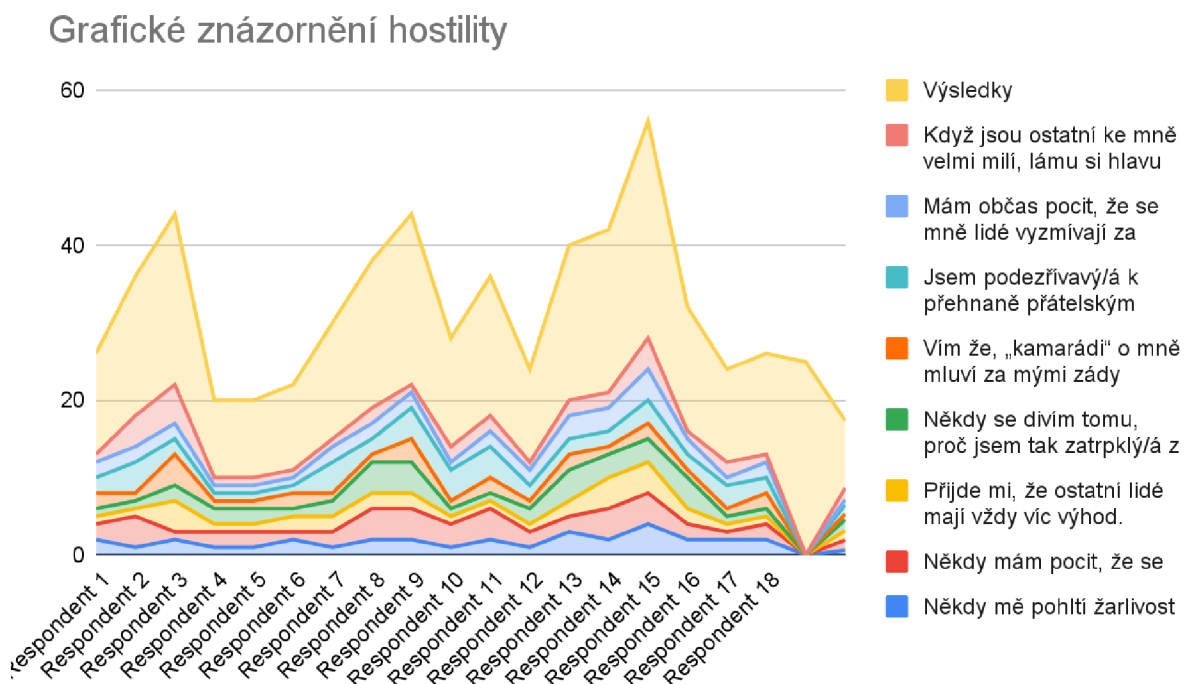
Dalších ze škál dotazníku je hněv. Minimální počet bodů, kterého dosáhli respondenti tohoto šetření byla hodnota 15 bodů a maximální počet dosažených bodů bylo 21. Dolejš a kol (2016) uvádějí ve svém projektu minimálně dosažených 13 bodů a maximálně dosažených 52 bodů, hodnoty chlapců a dívek v průměru 28,8 bodů (Dolejš a kol 2016). Průměrná hodnota dosažených bodů respondentů této práce je 26 celkových bodů. Dosažených hodnot této bakalářské práce je k nahlížení v grafu 2.

Graf 2. Naměřené hodnoty škály hněvu

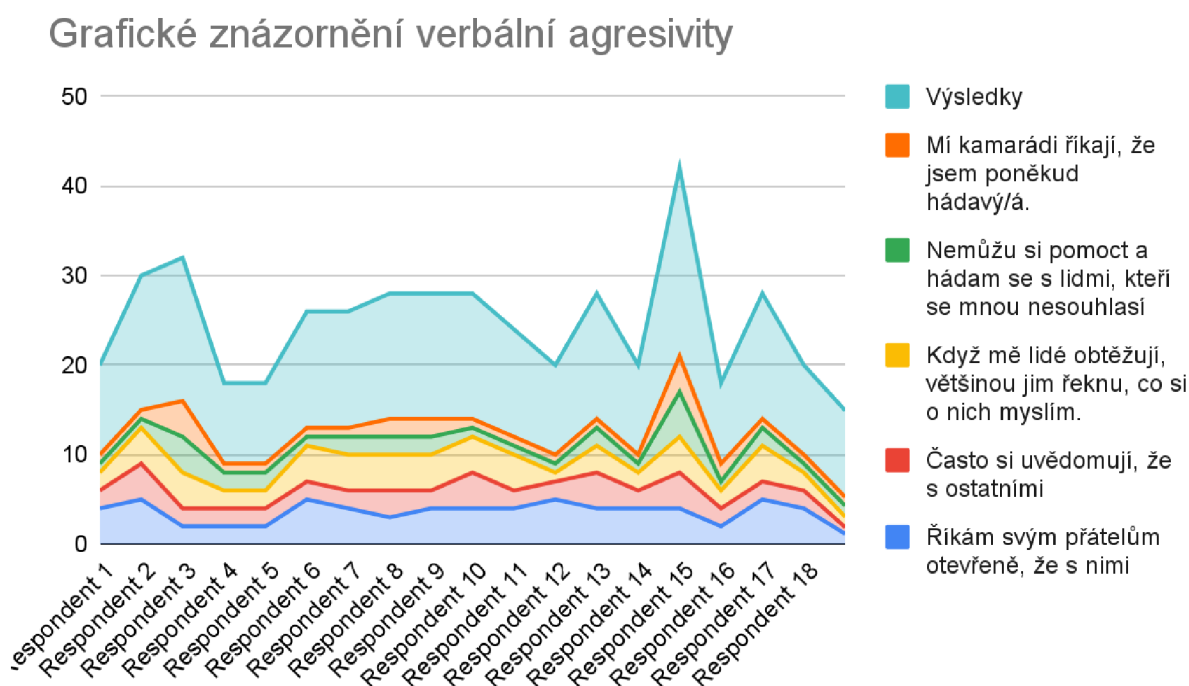
Třetí společná subškála dotazníku BPAQ a SADSS je hostilita. Respondenti šetření této práci měli možnost dosáhnout minimálního počtu 15 bodů a maximálního počtu 28 bodů. Hostilita je třetím faktorem škály agresivity Dolejše, Suchého a Skopala. Ve svém projektu uvádějí minimálně dosažitelných 6 bodů a maximálně dosažitelných celkových bodů 20. Průměrné dosažené skóre v tomto faktoru uvádějí Dolejš a kol (2016) 11,10 celkových bodů. V šetření této práce dosáhli respondenti průměru 16 bodů. Naměřené hodnoty jsou k nahlédnutí níže v tabulce číslo 3 a grafu číslo 3.

Graf 2. Naměřené hodnoty hostility

Poslední škálou, kterou jsem nezměnili je subškála verbální agrese. Dolejš a kol (2016) ve svém dotazníku tuto škálu nehodnotí. Buss a Perry (1992) naopak tuto škálu hodnotí a ve svém výzkumu dospěli k výsledku verbální agrese u mužů je v průměru 16,45 celkových bodů a u žen 15,77 celkových bodů. V tomto šetření této práci jsme respondenty nerozdělovali dle pohlaví do dvou skupin tudíž můžeme pouze uvést celkový průměr verbální agrese. Maximální počet bodů získaných v rámci pěti položek je 21 bodů a minimální dosažitelná hodnota byla 9 bodů. Respondenti dosáhli průměru 17,22 celkových bodů. Naměřené hodnoty jsou k nahlédnutí v grafu 4 a tabulce 4.

Graf 3. Naměřené hodnoty verbální agresivity

V první části této kapitoly jsme popisovali již zjištěné hodnoty jiných studií. Na základě porovnání těchto zjištěných hodnoty s výstupy šetření této práce bychom mohli konstatovat, že tzv. „desportizace“ zvyšuje míru agresivity u jedinců, přestože zvýšení míry agresivity se pohybuje v rozmezí 1,5 bodů. Těchto celkových hodnot se nemůžeme zcela důvěřovat. Abychom mohli jednoznačně popsat, zda tento trend má opravdu vliv na jedince. K dosažení tohoto výstupu musíme porovnat všechny škály agresivity, které dotazník Busse a Perryho (1992) umožňuje.

Výstupy jednotlivých subškál agresivity ze studie jsme porovnali s výstupy této práce. Počet bodů získaných v subškále fyzické agrese v projektu Dolejš a kol. (2016), jak je výše popsáno, byl v rozmezí 10 až 48 bodů a průměrem 23,4 celkových bodů, kde v našem šetření dosáhli respondenti v průměru 20 bodů. Tyto výsledky nám umožňují konstatovat, že v rámci fyzické agresivity vliv „desportizace“ žádný není. Další subškála, kterou jsme porovnali s výstupy projektu Dolejš a kol. (2016) je hněv. Buss a Perry (1992) tuto subškálu nazývají „anger“ (hněv, vztek). Průměrně dosažených bodů dotazníku SADSS uvádějí autoři v rozmezí 27 až 30 bodů s průměrem

28,86 celkových bodů. Dle výstupů dotazníku této práci dosáhli respondenti průměru 26 celkových bodů. Poslední společnou subškálou agresivity dotazníku BPAQ a SADSS je hostilita. Dolejš a kol (2016) uvádějí ve svém projektu průměr s minimálním počtem dosažitelných bodů 6 a maximálním počtem 20 bodů, průměr 11,10 celkových bodů. Tato práce dospěla k výsledku průměrného počtu 16 bodů. Výsledky této subškály nám umožňuje konstatovat, že ze všech třech společných subškál naměřené agresivity ovlivňuje „desportizace“ hostilitu nejvíce. Čtvrtou subškálou měřenou dotazníkem BPAQ je již zmíněná agrese verbální. Dotazník tuto subškálu nehodnotil, proto porovnáváme s výstupy Busse a Perryho (1992). Respondenti dotazníku BPAQ jsou rozděleni na muže, kteří dosáhli celkového počtu 16,45 bodů a ženy, které dosáhly o něco nižších výsledků a to průměru 15,77 celkových bodů. Získaná data jsme nerozdělovali dle pohlaví, proto pouze uvádíme celkový průměr dosažených bodů. Respondenti v této práci dosáhli průměru 17,22 celkových bodů. Pokud spočítáme průměr výše popsanych hodnot vychází nám průměr mužských a ženských respondentů BPAQ na hodnotu 16,11, můžeme tedy konstatovat, že vliv „desportizace“ stejně jako její vliv na hostilitu je vyšší než na ostatní subškály agresivity.

Pokud zhodnotíme celý výstup dotazníku této práce, můžeme konstatovat, že „desportizace“ ovlivňuje do jisté míry agresivitu jedince jako celku. Jak je výše uvedeno, pokud se zaměříme na jednotlivé subškály agresivity, je patrné, že míra vlivů „desportizace“ se liší u každé subškály zvlášť. Dle našich výstupů, můžeme říci, že největší dopad tohoto trendu vidíme v případě dvou subškál. Konkrétně subškály hostilita a verbální agrese. Na zbylých dvou subškálách můžeme vidět, že desportizace nemá negativní vliv, ale spíše opačný dopad. Hodnoty těchto dvou subškál jsou spíše nepatrně menší, což nám otevírá možnost argumentace, že desportizace může mít i pozitivní vliv na agresi jedinců. V rámci toho můžeme zároveň konstatovat, že bojová umění a bojové sporty mají charakter spíše pozitivní na agresi dětí a jedinců bez ohledu na desportizaci bojových soutěží.

7. Diskuze

Jak je výše zmíněno, postoj k bojovým sportům a uměním je různorodá. „Desportizace“ má jako trend určitý vliv na agresivitu jedince. Většina studií zaměřených na agresivitu mládeže se spíše zaměřuje pouze na vliv úpolových sportů a nezabývají se touto problematikou. Někteří výzkumníci proto poskytli důkazy negativních účinků bojových umění na jedince. Například norská studie dospěla k závěru, že účast na silových sportech, jako je vzpírání, zápasení a některá bojová umění (karate, judo a taekwondo) vede ke zvýšení antisociálního chování u dětí. Tato studie vedla ke kontroverzním debatám na internetu i v médiích ohledně dopadu zapojení jedince do bojových umění. Později vnesli někteří výzkumníci pochybení vůči metodice této studie.

Trulson ve své studii (1986) zkoumal pomocí MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) vliv korejského bojového umění (taekwondo) na delikventní mládež a zjistil, že ti, kteří trénovali „starý styl“, který zdůrazňuje nejen fyzické, ale i psychologické, meditativní i filozofické aspekty, vykazovaly u účastníků menší agresivitu, nižší úzkost a vyšší sebeúctu. Kromě toho skóre v Jacksonově osobním inventáři odhalilo významné zvýšení sociální obratnosti a hodnotové ortodoxnosti. Kde mládež trénovaná v „modernějším stylu“, který klade důraz na boj a soutěživost, vykazovala jen malé změny. Zřejmě to byla kombinace duševní a fyzické disciplíny, která vedla ke snížení agresivity.

Pozitivní rozsah vlivu bojových umění na jedince potvrzovalo několik studií, například Fuller zjistil, že uplatňování zásad aikido vedlo k celkovému zlepšení psychického zdraví, zejména pokud jde o asertivitu a zvládání stresu. Rothpearl (1980) dospěl na základě přehledu čtyř studií k závěru, že navzdory problémům s přiřazením kauzality pomáhá zapojení do bojového umění studentům zvládat stres méně násilným způsobem. Pyecha (1970) zjistil, že studenti, kteří se věnovali judu, byli ve srovnání s těmi, kteří se věnovali jiným tělovýchovným aktivitám, výrazně srdečnější a povolnější.

Novější studie, například studie Lamarre a Nosanchuk (1999), použila v rámci své studie tzv. „Rosenzweigův obrázkový frustrační test“ a reakce na nepřátelské nebo frustrující situace ke zkoumání agresivity mezi judisty. Jejich výsledky ukázaly, že agresivita se snižovala napříč

tréninkem i věkem, přičemž pohlaví nemělo žádný vliv. Výsledky tohoto zjištění bylo v souladu s výsledky předchozích studií. Novější studie přistupovala k této problematice jinými způsoby než starší studie.

Namísto rozdělení vzorku podle úrovně zkušeností provedli Bjorkqvist a Varhama (2001) srovnání různých druhů bojových umění. Postoje k násilnému řešení konfliktů zkoumali mezi cvičiteli a cvičitelkami různých stylů bojových umění (karate ve srovnání se zápasníky a zápasnicemi a boxerů) cvičitele bezkontaktních sportů, výsledky ukázaly, že cvičení bojových umění mělo pozitivní účinky na muže, ale negativní účinky na ženy.

Dále několik studií využilo k měření agresivity mezi mladými bojovými umělci průřezový design, například Steyn a Roux (2009) použili „Bussův a Perryho dotazník agresivity“ ke zkoumání úrovně agresivity 15letých až 18letých taekwondistů ve srovnání s hokejisty a nesportovní skupinou stejné věkové kategorie. Zjištění ukázala, že skóre verbální agrese a nepřátelství účastníků taekwonda bylo výrazně nižší než u ostatních dvou skupin. Závěrem lze říci, že většina studií zkoumajících vztah mezi cvičením bojových umění a agresivitou odhalila pozitivní výsledky, a to jak obecné populaci, tak i specificky u dospělých nebo dospívajících. Zjištění však nejsou vždy ve vzájemném souladu, protože některé studie uváděly, že bojová umění by neměla žádný, nebo dokonce negativní vliv na agrese účastníků.

Někteří výzkumníci poskytli důkazy negativních účinků bojových umění na jedince. Například norská studie dospěla k závěru, že účast na silových sportech, jako je vzpírání, zápasení a některá bojová umění (karate, judo a taekwondo) vede ke zvýšení antisociálního chování u dětí (Endresen and Olweus, 2005). Tato studie vedla ke kontroverzním debatám na internetu i v médiích ohledně dopadu zapojení jedince do bojových umění. Později vnesli někteří výzkumníci pochybení vůči metodice této studie (Sleijfer, 2005; Theeboom et al., 2008). Vzneseny byly například pochybnosti o validitě dotazníku, který se vyplňoval sám, a o tom, že není uvedeno, jaký typ vedení se ve vybraných výkonnostních sportech používal. Bylo také namítnuto, že je obtížné činit obecná prohlášení na základě důkazu z této studie, protože v této studii byla vybraná velká škála sportů.

Některé studie, třeba studie Trulsona (1986) zkoumala pomocí MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) vliv korejského bojového umění (taekwan-do) na delikventní mládež

a zjistila, že ti, kteří trénovali „starý styl“, který zdůrazňuje nejen fyzické, ale i psychologické, meditativní i filozofické aspekty, vykazovali u účastníků menší agresivitu, nižší úzkost a vyšší sebeúctu. Kromě toho skóre v Jacksonově osobním inventáři odhalilo významné zvýšení sociální obratnosti a hodnotové ortodoxnosti. Kde mládež trénovala v „modernější stylu“, který klade důraz na boj a soutěživost, vykazovala jen malé změny. Zřejmě to byla kombinace duševní a fyzické disciplíny, která vedla ke snížené agresivitě.

Pozitivní rozsah vlivu bojových umění na jedince potvrzovalo několik studií, například Fuller (1998) zjistil, že uplatňování zásad aikido vedlo k celkovému zlepšení psychického zdraví, zejména pokud jde o asertivitu a zvládnání stresu. Rothpearl (1980) dospěl na základě přehledu čtyř studií k závěru, že navzdory problémům s přiřazením kauzality pomáhá zapojení do bojového umění studentům zvládat stres méně násilným způsobem. Řada longitudinálních studií podporuje hypotézu, že přínos tréninku bojových umění se liší od jiných aktivit. Trénink juda vedl k tomu, že se jedinci stávali lehkovážnějšími, srdečnějšími a účastníci se jedinců než v případě různých západních sportů (Pyecha 1970).

Novější studie, například studie Lamarre a Nosanchuk (1999), použila tzv. „Rosenzweigův obrázkový frustrační test“ a reakce na nepřátelské nebo frustrující situace ke zkoumání agresivity mezi judisty. Jejich výsledky ukázaly, že agresivita se snižovala napříč tréninkem i věkem, přičemž pohlaví nemělo žádný vliv. V důsledku toho zjištění bylo v souladu s výsledky předchozích studií. Novější studie přistupovala k této problematice jinými způsoby než starší studie.

Namísto rozdělení vzorku podle úrovně zkušeností provedli Bjorkqvist a Varhama (2001) srovnání různých druhů bojových umění. Postoje k násilnému řešení konfliktů zkoumali mezi cvičiteli a cvičitelkami různých stylů bojových umění (karate ve srovnání se zápasníky a zápasnicemi a boxerů). Výsledky ukázaly, že cvičení bojových umění mělo pozitivní účinky na muže, ale negativní účinky na ženy. Konkrétně byl zjištěn významný rozdíl mezi pohlavími, přičemž muži podporovali násilné řešení konfliktu více než ženy. Hlavním rozdílem u mužů byl v očekávaném směru. Ženy mohou spojovat karate s právem na fyzickou obranu proti napadení, zatímco muži mají tendenci spojovat karate s nenásilnou obranou.

Dále několik studií využilo k měření agresivity mezi mladými bojovými umělci například Steyn a Roux (2009), použili „Bussův a Perryho dotazník agresivity“ ke zkoumání úrovně agresivity 15letých až 18letých taekwodistů ve srovnání s hokejisty a nesportovní skupinou stejné věkové kategorie. Zjištění ukázala, že skóre verbální agrese a nepřátelství účastníků taekwonda bylo výrazně nižší než u ostatních dvou skupin. Náš výzkum je zaměřen na novodobější percepci bojových umění a bojových sportů, který se dotýká této desportizace. Závěrem lze říci, že většina studií zkoumajících vztah mezi cvičením bojových umění a agresivitou odhalila pozitivní výsledky, a to jak v obecné populaci, tak i specificky u dospělých nebo dospívajících. Zjištění však nejdou vždy ve vzájemném souladu, protože některé studie uváděly, že bojová umění by neměla žádný, nebo dokonce negativní vliv na agrese účastníků.

8. Závěr

V teoretické části této práce byly definovány některé klíčové termíny, které jsou důležité pro pochopení vztahu mezi sportem a agresivitou. Agrese byla definována jako tendence jedince k projevům agresivity, zatímco agresivita byla definována jako aktivní projev této tendence. Sociální patologie byla popsána jako stav, kdy jedinec vykazuje narušení sociálních norem a hodnot.

Dále byly definovány judo a aikido jako bojové sporty, které se zaměřují na techniky obrany a sebeovládání. Byly také popsány nové termíny jako desportizace a sportizace bojových soutěží. Desportizace se vztahuje k procesu, kdy jsou bojové sporty a soutěže odlišeny od svého původního zaměření na boj a sebeobranu a jsou transformovány na sportovní záležitost. Naopak sportizace se vztahuje k procesu, kdy jsou sportovní aktivity, které nebyly původně vnímány jako sportovní, přeměněny na sport.

Závěr teoretické části práce tedy ukazuje, že vztah mezi sportem a agresivitou je složitý a závisí na mnoha faktorech, včetně druhu sportu, úrovně účasti a osobních charakteristikách jedince. Rozlišení mezi pojmy agrese a agresivita je také důležité, protože to může mít vliv na to, jak jsou výsledky interpretovány.

V praktické části této práce jsem se zaměřili na prověření předchozích úsudků o dopadu desportizace bojových umění a bojových sportů na agresivitu jedince. Výsledky ukazují, že desportizace má vliv na celkovou míru agrese jedince. Tento závěr byl inspirován pomocí dotazníkového šetření s použitím Buss-Perry Agresivity Questionnaire (BPAQ), který poskytl relevantní data o úrovni agrese respondentů. Analýza dat ukázala, že osoby, které se zabývají aktivitami bojového sportu, vykazují do jisté míry vyšší úroveň agrese než osoby, které se zabývají bojovým uměním. Těmito výsledky můžeme konstatovat, že vliv desportizace je patrněji vyšší u bojových sportů než u bojových uměním.

Z časových důvodů byl tento výzkum omezen na menší skupinu respondentů. Výsledku studie reprezentují pouze malý vzorek mládeže participující na pravidelném tréninku úpolových sportů ze dvou konkrétních klubů. Z toho důvodu by bylo dobré v budoucnu tyto výsledky prověřit s větší skupinou klubů z různých koutů České republiky. Zároveň by bylo dobré rozdělit respondenty do více skupin, například dle pohlaví, doby cvičení, věku nebo i dosažené úrovně. Zároveň využít stejnou výzkumnou metodu pro všechny respondenty a neporovnávat výsledky dvou studií.

9. Bibliografie

BĚLÍK, V., S. S. HOFERKOVÁ a B. KRAUS. 2017. *Slovník sociální patologie*. [online]. Praha: Grada, Pedagogika (Grada). [vid. 25.4.2023] ISBN 978-80-271-0599-1. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/slovník-socialni-patologie-1125115/> BJÖRKQVIST, K. and VARHAMA, L. 2001 *Attitudes toward violent conflict resolution among male and female karateka in comparison with practitioners of other sports*. [online] *Perceptual and Motor Skills* 92, 586-588.

Bottenburg, M., & Heilbron, J. 2006. *De-Sportization of Fighting Contests: The Origins and Dynamics of No Holds Barred Events and the Theory of Sportization*. [online] *International Review for the Sociology of Sport*, 41(3–4), 259–282. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1012690207078043>

DOLEJŠ, M. 2016. *Agresivita u českých adolescentů*. [online] Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, [cit. 24.4.2023]. ISBN 978-80-244-5022-3. Dostupné z: <https://www.ff.upol.cz/fileadmin/userdata/FF/katedry/pch/vyzkum/agresivita-tisk-DEF.pdf>

REGULI, Z. 2005. *Úpolové sporty Distanční studijní text*. [online] Brno: MU FspS. [vid. 20.4.2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Zdenko-Reguli/publication/266522197_Upolove_sporty/links/575ab6cf08aec91374a6159c/Upolove-sporty.pdf

Elias, N. 1971 *the genesis of sport as a Sociological Problem*, in E. Dunning (ed) *the sociology of sport: A selection of readings*, pp, 88-115. London: Frank Cass

Fischer, S. a J. Škoda. 2009. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. [online] 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2014. Psyché. [vid. 25.4.2023] ISBN 978-80-247-5046-0. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/socialni-patologie-1116/>

JEDLIČKA, R., J. KOŤA A J. SLAVÍK. 2018. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. [online] Praha: Grada, 2018. Psyché. [vid. 24.4.2023]

ISBN 978-80-271-0586-1. dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/pedagogicka-psychologie-pro-ucitele-5067/>

MARTÍNEK, Z. 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. [online] 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. Pedagogika. [vid. 24.4.2023] ISBN 978-80-247-5309-6. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/agresivita-a-kriminalita-skolni-mladeze-190/>

MÜLLER, T. 2010. *Judo jako doplňkový sport na základních školách* (online). Liberec, (cit. 2023-04-24). Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/handle/15240/9430>. Kvalifikační práce. Technická univerzita v Liberci.

VERTONGHEN, J. a M. THEEBOOM. 2010. *The social-psychological outcomes of martial arts practice among youth: A review*. Journal of Sports Science and Medicine [online]. 9(528-537), 10 [cit. 2022.08]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3761807/pdf/jssm-09-528.pdf>

10. Seznam tabulek

Tabulka 3 Naměřené hodnoty fyzické agresivity resp.

	PA1	PA2	PA3	PA4	PA5	PA6	PA7	PA8	PA9	výsledky
Respondent 1	1	2	4	1	2	1	2	1	1	15
Respondent 2	1	1	4	1	2	1	3	1	1	15
Respondent 3	2	2	2	4	2	2	4	4	2	24
Respondent 4	1	2	5	2	4	1	2	2	2	21
Respondent 5	1	2	5	4	4	1	2	1	2	22
Respondent 6	1	2	5	1	5	2	2	2	1	21
Respondent 7	5	4	4	1	2	1	4	3	2	26
Respondent 8	2	5	4	1	2	1	4	5	4	28
Respondent 9	2	2	2	1	3	1	4	2	2	19
Respondent 10	1	1	1	1	5	1	3	3	1	17
Respondent 11	1	1	2	1	1	1	2	3	1	13
Respondent 12	1	1	2	1	2	1	5	2	2	17
Respondent 13	1	2	3	1	2	2	4	2	2	19
Respondent 14	4	1	2	1	2	1	5	4	5	25
Respondent 15	4	2	5	1	2	2	2	4	3	25
Respondent 16	1	1	1	1	1	1	4	2	4	16
Respondent 17	2	5	4	1	2	1	2	2	1	20
Respondent 18	1	2	4	1	2	1	2	3	1	17

Tabulka č. 2 Naměřené hodnoty verbální agrese respondentů

	VA1	VA2	VA3	VA4	VA5	Výsledky
Respondent 1	4	2	2	1	1	10
Respondent 2	5	4	4	1	1	15
Respondent 3	2	2	4	4	4	16
Respondent 4	2	2	2	2	1	9
Respondent 5	2	2	2	2	1	9
Respondent 6	5	2	4	1	1	13
Respondent 7	4	2	4	2	1	13
Respondent 8	3	3	4	2	2	14
Respondent 9	4	2	4	2	2	14
Respondent 10	4	4	4	1	1	14
Respondent 11	4	2	4	1	1	12
Respondent 12	5	2	1	1	1	10
Respondent 13	4	4	3	2	1	14
Respondent 14	4	2	2	1	1	10
Respondent 15	4	4	4	5	4	21
Respondent 16	2	2	2	1	2	9
Respondent 17	5	2	4	2	1	14
Respondent 18	4	2	2	1	1	10

Tabulka 4 Naměřené hodnoty hostility

	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	výsledky
Respondent 1	2	2	1	1	2	2	2	1	13
Respondent 2	1	4	1	1	1	4	2	4	18
Respondent 3	2	1	4	2	4	2	2	5	22
Respondent 4	1	2	1	2	1	1	1	1	10
Respondent 5	1	2	1	2	1	1	1	1	10
Respondent 6	2	1	2	1	2	1	1	1	11
Respondent 7	1	2	2	2	1	4	2	1	15
Respondent 8	2	4	2	4	1	2	2	2	19
Respondent 9	2	4	2	4	3	4	2	1	22
Respondent 10	1	3	1	1	1	4	1	2	14
Respondent 11	2	4	1	1	2	4	2	2	18
Respondent 12	1	2	1	2	1	2	2	1	12
Respondent 13	3	2	2	4	2	2	3	2	20
Respondent 14	2	4	4	3	1	2	3	2	21
Respondent 15	4	4	4	3	2	3	4	4	28
Respondent 16	2	2	2	4	1	2	2	1	16
Respondent 17	2	1	1	1	1	3	1	2	12
Respondent 18	2	2	1	1	2	2	2	1	13

Tabulka 5 Naměřené hodnoty hněvu respondentů

	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	Výsledky
Respondent 1	1	4	2	3	1	1	2	14
Respondent 2	1	3	1	5	2	1	1	14
Respondent 3	2	2	4	2	2	2	4	18
Respondent 4	2	4	4	2	2	2	2	18
Respondent 5	2	4	4	2	2	2	2	18
Respondent 6	4	4	1	5	1	1	1	17
Respondent 7	2	4	1	5	1	1	1	15
Respondent 8	2	4	4	4	2	2	2	20
Respondent 9	2	3	1	4	1	2	2	15
Respondent 10	1	5	1	5	1	1	1	15
Respondent 11	2	4	1	4	1	1	1	14
Respondent 12	1	3	1	5	1	1	1	13
Respondent 13	1	4	2	4	1	2	2	16
Respondent 14	1	4	1	4	1	1	4	16
Respondent 15	4	2	3	3	2	3	4	21
Respondent 16	1	2	1	4	1	1	3	13
Respondent 17	4	3	1	4	2	1	2	17
Respondent 18	1	4	2	3	1	1	2	14